

"תכנון לקוי וחוסר בידע: בין הסיבות שמיזם 'ישראל דיגיטלית' הצליח חלקית"

בשנים 2016-19 מימש המיזם לקידום טכנולוגיות בשירותים הציבוריים, בעסקים ובבירוקרטיה "כמחצית מהמשימות", בעת שהיה באחריות המשרד לשוויון חברתי וקיבל תקציב של יותר ממילארד שקל מ-2018; דו"ח המבקר על הגנת סייבר: "העדר גורם מרכזי ייעודי פוגע ברמת הגנת הסייבר ברשויות מקומיות שונות"

עומר כביר 16:0004.05.20 **כלכליסט**

קשיים כמו מחסור בכוח אדם, תכנון לקוי וחוסר בידע גרמו לכך שמיזם "ישראל דיגיטלית" הצליח לבצע רק כמחצית מהמשימות שיועדו לו – כך לפי דו"ח מבקר המדינה שמתפרסם היום.

מיזם "ישראל דיגיטלית", שיצא לדרך ב-2013, נועד לקדם הטמעה של טכנולוגיות בשירותים ציבוריים, לפתח את החדשנות בתחום, ליצור שירותים ציבוריים חדשניים בתחומים כמו חינוך, בריאות ורווחה, לפתח כלים טכנולוגיים לעסקים קטנים ובינוניים, לעודד מסחר מקוון, לצמצם בירוקרטיה ועוד. המיזם עוסק בפרויקטים בתחומי ליבה הנוגעים לפעילותם של משרדי ממשלה שונים וכן בתחומי רוחב כמו רגולציה, רכש ממשלתי והון אנושי.

בראשית דרכו פעל המיזם תחת משרד ראש הממשלה, אך מאז 2015 הוא באחריות המשרד לשוויון חברתי. בין 2016 ל-2018 עמד תקציב המיזם על יותר ממילארד שקל. פרויקטים שיצאו לפועל במסגרת המיזם כוללים את "קמפוס – המיזם הלאומי ללמידה דיגיטלית", פרויקט להקניית אוריינות דיגיטלית לגמלאים, מערכת לניהול תורים בחדרי מיון ופרויקט להעברת שיעורים פרטיים ברשת.

עם זאת, בדיקת המבקר העלתה שבין 2016 ל-2019 ביצע המיזם רק כ-50% מהמשימות שהוקצו לו: "בשנת 2018 נקבעו לביצוע 170 משימות, ומהן נגזרו 430 תתי-משימות. מתוך תתי-המשימות האלה, הביצוע של 129 מהן נדחה לתקופה העולה על חצי שנה, ומתוכן נדחה הביצוע של 43 לתקופה העולה על שנה. היתר בוצעו בזמן על פי התכנון או שביצוען התעכב לתקופה שאינה עולה על חצי שנה."

כך, למשל, בתחום הבריאות ארבע משימות שקשורות לפרויקט לקידום רפואה מותאמת אישית נדחו לתקופה של בין 367 ל-401 ימים, ובתחום הכלכלה פרויקט לפיתוח אזורי תעשייה נדחה ב-549. "בכ-35% מתתי-המשימות שהוגדרו לשנת 2018 היה חסם אחד או יותר שגרם לעיכוב בביצוע: מנכ"ל משרדי יישום לא הקצו די זמן כדי לקבל החלטות בנוגע לביצוע משימות; במועד תכנון המשימה היה חסר ידע מספק על תחום העשייה; היה חוסר בכוח אדם לביצוע המשימות."

בעיה אחרת היא העדר תיעוד של הליך קבלת ההחלטות במסגרת המיזם. "הנהלת המשרד ומטה ישראל דיגיטלית אינם מתעדים בדרך כלל את הדיונים המתקיימים ביניהם בשלב הכנת תוכניות העבודה ואת ההחלטות והסיכומים - לרבות אלה שבהם ביקשה הנהלת המשרד מן המטה לקדם נושאים מסוימים בתוכניות העבודה השנתיות של המיזם", כתב המבקר. "לדברי המטה, אין צורך לתעד את ההחלטות המתקבלות בדיונים האלה, שכן הן ממלא מיושמות הלכה למעשה בתוכניות העבודה שנקבעות. מנכ"ל המשרד לשוויון חברתי הוסיף כי חתימתו על מסמכי הסיכומים התקציביים מתעדת את החלטתו לאשר את תוכניות העבודה שנקבעו."

"העדר גורם מרכזי ייעודי פוגע ברמת הגנת הסייבר ברשויות מקומיות שונות"

כשלים כמו העדר גורם מרכזי וחוסר בגוף שיסייע לרשויות לרכז משאבים מובילים לפגיעה ברמת הגנת הסייבר ברשויות מקומיות שונות, ומסכנות מידע רגיש של תושבים – כך לפי דו"ח מבקר המדינה שמפורסם היום.

אחת הכשלים הבולטים שעולים מהדו"ח הוא העדר גורם מתכלל שירכז וינהל את פעילות הגופים השונים, מה שהוביל לכפילות בפעילות או להעדר תיאום. "משרדי ממשלה רבים פועלים

להטמעת טכנולוגיות מתקדמות ברשויות המקומיות", כתב המבקר. "לעתים קיימת כפילות בפעילותם או שהפעילות נעשית ללא תיאום ביניהם, כגון בנוגע לסטנדרט הנדרש."

למשל, משרד האנרגיה דורש במסגרת יישום החלטות הממשלה על התייעלות אנרגטית שעל כל אחת מהטכנולוגיות המוצעות במכרז לעמוד בתקנים הישראליים הרלוונטיים, אולם לא קיימת דרישה דומה בקול קורא שפרסם מטה ישראל דיגיטלית. "כמעט כל הגורמים שנוגעים לנושא מצביעים על קושי בתיאום וסבורים כי יש מקום להעמיד גורם אשר יתכלל את פעילות משרדי הממשלה והגופים הציבוריים השונים להטמעת טכנולוגיות מתקדמות ברשויות המקומיות."

כשל אחר הוא העדר זרוע תקשובית שתוביל ותנחה את הרשויות המקומיות בתחום: בעוד שבמגזר הממשלתי ישנו גורם מרכזי שאחראי על הנחלת סטנדרטים אחידים ליחידות התקשוב בממשלה, לקידום פלטפורמות רוחביות ולליווי ובקרה של פרויקטים דיגיטליים מרכזיים, אין לכך מקבילה בשלטון המקומי. לצד זאת, קיימים פערים ברמות הדיגיטציה של הרשויות המקומיות. זאת גם בשל השונות הקיימת באמצעים ובמשאבים של כל רשות ורשות, ונוכח העובדה שכל אחת מהן פועלת בתחום התקשוב באופן עצמאי."

בהקשר זה מוסיף המבקר שרמת הטכנולוגיות הדיגיטליות והשירותים לתושב נגזרים באופן ישיר ממצבה של הרשות המקומית, מסדרי העדיפויות שנקבעו על ידה ומיכולתה התקציבית להשקיע בתחום זה. "מטבע הדברים, רשויות גדולות ומבוססות משקיעות יותר בהיבטים אלה", נכתב. "כתוצאה מכך ישנו הבדל מהותי בין היכולות הטכנולוגיות והשירותים שמספקות הרשויות המקומיות. לרוב, תושבים הגרים ברשויות מקומיות שאינן מבוססות, מקבלים שירותים הנופלים באיכותם מהשירותים שמקבלים תושבי הרשויות המקומיות המבוססות."

"בהיעדר גוף מרכזי הפועל בתחום התקשוב מול הרשויות המקומיות נפגעת היכולת לנצל את היתרון היחסי של הכמות הגדולה של הרשויות המקומיות במשא ומתן עם הספקים השונים, נפגעת היכולת לערוך מכרזים אשר יספקו פתרונות טכנולוגיים לכלל הרשויות, נפגעת היכולת להבטיח כי הטכנולוגיות שנעשה בהן שימוש יעמדו בסטנדרט הנדרש ונפגעת היכולת ללמוד מניסיוןן של רשויות מקומיות שונות ולהתאים את הפתרונות כך שישתרו את כלל התושבים."

אחת התוצאות של מצב זה היא, בין השאר, פגיעה בהגנת הסייבר ברשויות מקומיות שונות: "האחריות להתמודדות עם אירועי סייבר מוטלת על הרשויות המקומיות, וכל אחת מהן מתמודדת עם האתגרים והסיכונים בהתאם ליכולותיה ולמודעותה בדבר חשיבות הנושא בפועל, חלק מהרשויות המקומיות אינן ערוכות להתמודד כראוי עם מתקפות סייבר, כפי שנדרש ומצופה מהן. כמה גופים של השלטון המרכזי - הרשות להגנת הפרטיות; מערך הסייבר הלאומי ומשרד הפנים - מסייעים לגופי השלטון המקומי. עם זאת, בפעולות שנקטות אין כדי לתת מענה מספק למכלול הסיכונים והאיומים."

המבקר ציין שהעדרו של מרכז איומי סייבר ייעודי לטיפול באירועים בשלטון המקומי, דוגמת זה שפועל במגזר הממשלתי, רק מחריף את הסכנה.

מהמשרד לשיוויון חברתי נמסר: "מטה ישראל דיגיטלית במשרד לשוויון חברתי מוביל את התוכנית הדיגיטלית הלאומית ואמון על המעבר של המגזר הציבורי לדיגיטל. בנוסף לכך, המטה מקדם את תחום הבריאות הדיגיטלית, ערים חכמות, למידה דיגיטלית ועוד. בנושא החסמים לביצוע, בדומה לכל הטמעת חדשנות במגזר הפרטי, גם במשרדי הממשלה ישנם חסמים הנובעים מהצורך להכשיר את כוח האדם ולהתאים את התרבות הארגונית בעידן הדיגיטלי. המטה פועל כדי לפתור חסמים הנפוצים במשרדי הממשלה בנושא הדיגיטל והחדשנות. בנושא ועדת ההיגוי, תפקיד הוועדה היה לאשר את התכנית הדיגיטלית הלאומית והיא כונסה כשהיה נדרש אישור בנושא. כשלא היה צורך בכך הוועדה לא כונסה והמטה הביא למימוש המשימות בדרכים יעילות יותר."